

УДК 332 (477)
№ держресстрації: 0121U109917
Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
(ТДАТУ)

72310, Запорізька обл. м Мелітополь, пр Б. Хмельницького, 18
тел. (0619) 42-22-36

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
д.с.г..н, професор

О.А.Єременко

ЗВІТ

**ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Розробити теоретико-методичні основи інноваційного розвитку регіональної
економіки

Дослідити теоретико-методичні основи розвитку ринку туристичних послуг та його
інфраструктури
(проміжний)

Директор НДІ
д.е.н., доцент

2021.12.22

А.С.Коноваленко

Керівник НДР
д.е.н., професор

2021.12.22

С.В. Кальченко

ТДАТУ, 2021

Рукопис закінчено 20 грудня 2021 р.

Результати цієї роботи розглянуто Науково технічною радою
Науково-дослідного інституту
соціально-економічного розвитку регіону

« _____ »
протокол від 2021 24.12. № 11

УДК 332 (477)

ISBN

№ держреєстрації: 0121U109917

Міністерство освіти і науки України
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
(ТДАТУ)

72310, Запорізька обл., м. Мелітополь, пр-т. Б.Хмельницького, 18
тел. (0619) 42-22-36

ЗВІТ

**ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

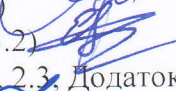
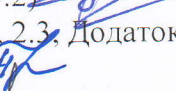
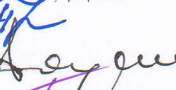
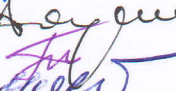
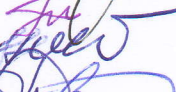

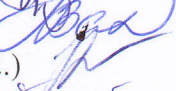

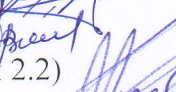

Розробити теоретико-методичні основи інноваційного розвитку регіональної економіки

Дослідити теоретико-методичні основи розвитку ринку туристичних послуг та його інфраструктури
(проміжний)

Кальченко С.В., д.е.н., проф.
Трусова Н.В., д.е.н., проф.
Єременко Д.В., д.е.н., проф.
Колокольчикова І.В., д.е.н., проф.
Грибова Д.В., д.е.н., проф.
Кармай С.В., к.е.н., доцент
Почерніна Н.В., к.е.н., доцент
Краснодєд Т.Л., к.е.н., доцент
Попова Т.В., к.е.н., доцент
Захарченко О.Г., к.е.н., ст.викл.
Васильченко О.О., ст.викл.
Бакіна Т.В., к.е.н., доцент
Ніколаєвич О.В., аспірант
Мангул О.А., аспірант
Демко В.С., аспірант
Арабаджийський О.І., аспірант

ТДАТУ, 2021

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР, д.е.н., професор	2021.12. __	Кальченко С.В. (вступ, висновки)	
<u>Інші виконавці:</u>			
д.е.н., професор	2021.12. __	Трусова Н.В., ..(розд.2.1, 3.1)	
д.е.н., професор	2021.12. __	Єременко Д.В., (розділ 2.2, 3.2)	
д.е.н., професор	2021.12. __	Колокольчикова І.В., (розділ. 2.3, Додаток А)	
д.е.н., професор	2021.12. __	Грибова Д.В., (розділ 3.2)	
к.е.н., доцент	2021.12. __	Карман С.В., (розділ 3.2)	
к.е.н., доцент	2021.12. __	Почерніна Н.В.,(розділ 3.2.)	
к.е.н., доцент	2021.12. __	Краснодєд Т.Л.,(розділ 3.1.)	
к.е.н., доцент	2021.12. __	Попова Т.В. (розділ 3.1.)	
к.е.н. ст.викладач	2021.12. __	Захарченко О.Г. (розділ 3.2.)	
ст.викладач	2021.12. __	Васильченко О.О. (розділ 3.2.)	
к.е.н., доцент	2021.12. __	Бакіна Т.В. (розділ 2.2, 3.1)	
аспірант	2021.12. __	Мангул О.А. (розділ 3.1)	
аспірант	2021.12. __	Ніколаєвич О.В. (розділ 3.2)	
аспірант	2021.12. __	Демко В.С. (розділ 2.1)	
аспірант	2021.12. __	Арабаджийський О.І. (розділ 2.2)	

Реферат

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується суттєвими змінами в принципах функціонування організаційно-економічного механізму, а також певними трансформаціями самої галузевої структури.

По-перше, спостерігається посилення значущості інституційної складової в системі забезпечення ефективної конкурентоспроможної діяльності в усіх формах та галузевих напрямках. Характер впливу відповідних утворень є різновекторним, самі інститути досить часто не мають офіційного оформлення, однак їхня значущість на рівні місцевих громад або суб'єкта підприємницької діяльності є незаперечною. При цьому треба відмітити, що інституційний підхід є методологічною базою для дослідження економічних відносин та мікро- мезо- та макрорівнях. Це, зокрема знаходить своє відображення в програмах соціально-економічного розвитку регіону у формі аналізу стейкхолдерів відповідних проектів. Зазначені обставини обумовлюють необхідність вивчення специфіки взаємодії елементів інституційного середовища та характеру їхнього впливу на сучасний стан та перспективи економічного розвитку регіону з урахуванням загальних трендів.

Розглядаючи характер трансформації самої структури національної економіки, треба відмітити посилення значущості сфери рекреаційних послуг, зокрема туристичного бізнесу, як засобу залучення зовнішніх інвестиційних коштів, напряду працевлаштування соціально активних верств населення (особливо молоді), а також стимулювання загального рівня розвитку підприємницької активності в регіоні. Особлива увага приділяється стимулюванню розвитку сільського зеленого туризму, який розглядається, окрім іншого як засіб запобігання негативним соціальним тенденціям в системі сільських територій.

Разом із цим треба відзначити, що забезпечення ефективного функціонування туристичної галузі потребує наявності належного інфраструктурного та інформаційного середовища. Також набуває особливого значення пошук нових форм та методів співпраці із клієнтами в умов пандемії.

Дослідження цих питань було взято за мету при виконанні програми Соціально-економічні засади забезпечення сталого розвитку регіону.

Кількість наукових робіт за темою дослідження 54 загальним обсягом 24,18 у. др. арк., у тому числі 9,08 у. др. арк. - у фахових виданнях, 1,7 у. др. арк. - тези конференцій, 23,4 – монографії та посібники.

Звіт про наукову роботу розміщується на 29 сторінках, має 1 додаток.

1 СТАЛІЙ РОЗВИТОК, 2 ІНСТИТУТ, 3 РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, 4 ТУРИЗМ, 5 ТУРИСТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА, 6 ЗЕЛЕНА САДИБА, 7 ТУРИСТИЧНА ПОСЛУГА.

ЗМІСТ

<u>Вступ</u>	6
<u>Програма досліджень</u>	7
<u>Методика досліджень</u>	8
<u>Результати</u>	9
<u>Висновки</u>	20
<u>Додаток А. Перелік наукових робіт, які опубліковані за результатами науково-дослідної роботи</u>	21

Вступ

Однією з проблем забезпечення ефективного функціонування регіональної економіки за сучасних умов є питання сталого розвитку її складових. Магнатоаспектність системи відносин, пов'язаних із виробництвом, розподілом, обміном та споживанням благ нині передбачає врахування не тільки суто економічних, а й соціальних, культурних та екологічних аспектів ведення господарської діяльності в межах окремої галузі та регіону. При цьому особливої уваги заслуговує факт персоніфікації суб'єктів у формі інститутів. Їхня природа виникнення та функціонування є об'єктивною та обумовлена необхідністю задовольняти базові потреби людини, універсальні для будь-якої цивілізаційної моделі. Дані обставини є аналогічними для економічних систем усіх країн світу, в т.ч. і для національної економіки України. Тому забезпечення належного рівня конкурентоспроможності України в цілому та її регіонів зокрема передбачає наявність відповідного стану інституційного забезпечення як важливого індикатора сталого розвитку країни та суспільства.

В контексті забезпечення сталого розвитку регіональної економіки важливим предметом дослідження є перспективи розвитку туристичної галузі як важливого фактору сприяння оптимізації зовнішньоторгівельних та експортно-імпорتنих операцій. Водночас на рівні регіону досить актуальною тематикою для дослідження є аналіз перспектив сільського зеленого туризму, оскільки являється важливою умовою для забезпечення процесу розбудови сільських територій в економічному, соціальному та адміністративному аспектах.

Функціонування туристичної галузі за сучасних умов характеризується наявністю певної сукупності проблем, вирішення яких має суттєво підвищити рівень розвитку даного сектору рекреаційних послуг.

Надзвичайно важливим в цьому аспекті є аналіз галузевої специфіки складових індустрії туризму з метою вивчення особливостей процесу надання рекреаційних послуг, системи розробки та просування туристичного продукту, а також визначення заходів, що мають сприяти більш ефективному розвитку галузей.

Не менш актуальним є питання оптимізації використання ресурсного потенціалу в сфері туристичного бізнесу. В цьому зв'язку важливим є комплексне вивчення даної складової економічного механізму, що передбачає теоретичне дослідження категорії "потенціал", аналіз шляхів оптимізації використання природних, культурних та трудових ресурсів.

Вивчення теоретико-методологічних та практичних засад забезпечення функціонування регіону на принципах сталого розвитку є *метою досліджень* науковців.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська та соціально-економічна діяльність суб'єктів регіонального інституційного середовища.

Предметом дослідження є процеси, які забезпечують функціонування економіки регіону на засадах сталого розвитку.

Програма досліджень

1. Обґрунтування напрямів ефективного розвитку регіональної економіки на інноваційній основі.
2. Розробка шляхів конкурентоспроможного розвитку сфери регіонального туризму

2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Методологічною основою дослідження є діалектичний та абстрактно-логічний (теоретичні та методичні узагальнення конкурентоспроможного функціонування суб'єктів регіональної економіки на засадах сталого розвитку), економіко-статистичний і розрахунково-конструктивний (при визначенні динаміки індикаторів сталого розвитку регіону), методи визначення порівняльних (компаративних) переваг регіонального соціально-економічного середовища.

2.2. Для збору інформації, одержання й обробки результатів дослідження було використано систему методів наукового дослідження, а саме: прийомів аналітичного дослідження, що ґрунтуються на логічному аналізі процесів і тенденцій, дозволило зробити висновки по результатах дослідження. Узагальнення теоретичних засад і формулювання висновків зроблено з використанням прийомів абстрактно-логічного методу, а також методів індукції та дедукції, аналогії та співставлення.

2.3 В процесі дослідження використовувалися наступні наукові методи пізнання: аналізу і синтезу - для деталізації об'єкту дослідження, порівняння - для співставлення фактивних даних за окремі періоди, середніх та відносних - величин - для визначення рівня ефективності соціально-економічних процесів, SWOT-аналіз - для визначення переліку факторів найбільшого впливу на процес експортоорієнтованої туристичної діяльності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1 Теоретико-методичні основи інноваційного розвитку регіональної економіки

Сучасний етап розвитку національного аграрного сектору окрім іншого характеризується процесами інституціоналізації соціально-економічних відносин, посиленням значущості галузевих міжгосподарських об'єднань щодо їхнього впливу на загальний рівень продовольчої безпеки а також характер функціонування місцевих громад. В даному аспекті особливого значення набуває сфера малого аграрного підприємництва яка являє собою засіб самореалізації значної частки сільського населення. Разом із цим слід зазначити, що однією з проблем, з якою стикаються аграрії в процесі своєї господарської діяльності, є нестача фінансових коштів. Це стримує їхній розвиток, позбавляє можливості активно застосовувати сучасні техніко-технологічні засоби тощо.

Одним з перспективних джерел інвестиційних коштів для суб'єктів малого аграрного підприємництва, на нашу думку, є заощадження населення. Переважна більшість фізичних осіб, які має можливість «відкладати» певну частку грошових коштів, концентрує її у готівковій формі, оскільки цінні папери, а також банківські рахунки не викликають належної довіри.

Водночас слід зазначити, що реалізація ідеї залучення фінансових ресурсів населення для забезпечення ефективної економічної діяльності малих підприємницьких утворень є досить проблематичною, хоча світова практика доводить її результативність. Певною мірою дана ситуація обумовлюється невирішеністю організаційних, інфраструктурних, а також і нормативно-правових питань, вирішення яких є неможливим без участі державних інститутів. Вказані обставини обумовили актуальність обраної теми дослідження.

Слід зазначити, що світова практика наводить багато прикладів успішної консолідації грошових коштів представників малого підприємництва, метою якої було подальше надання кредитних послуг один одному. Показовим прикладом були моделі кредитних спілок, які спочатку були реалізовані у другій половині 19ст. у Німеччині та отримали назву «сільські каси Райфайзена». Проте автоматичне перенесення закордонного досвіду на українські реалії сьогодення є досить проблематичним, оскільки нинішній макроекономічний стан суттєво відрізняється від того, який мав місце на початку ХХст. Слід відмітити, що за сучасних умов соціально-економічному середовищу, в якому функціонують вітчизняні аграрії, властиві наступні особливості, обумовлені комплексним впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

1. Домінування крупних агрокомпаній в сфері кредитування, надання сервісних послуг, реалізації продукції тощо. Оскільки аграрна галузь продемонструвала свою інвестиційну привабливість та можливість широкого поля для застосування результатів науково-технічного прогресу, то вона автоматична стала об'єктом цікавості крупного фінансово-промислового капіталу. На відміну від інших видів економічної діяльності, в аграрному секторі мають місце не тільки конкурентна боротьба за кінцевого споживача, а й конкурентна боротьба за базовий ресурс – землю (територію). Враховуючи його обмежений характер як на рівні

регіону, так і на рівні країни, ми можемо констатувати, що без належної державної підтримки суб'єкти малого та середнього аграрного бізнесу об'єктивно програватимуть агрокомпаніям це змагання і, як результат, позбавлятимуться можливості спочатку вести виробничу діяльність, а потім і здатності нормально прожити в сільській місцевості.

2. Ізольований характер господарювання переважної більшості суб'єктів малого аграрного підприємництва. Незважаючи на існування в межах України структур, які покликані інтегрувати представників сфери малого аграрного виробництва з метою захисту їх інтересів, дотепер фактична реалізація заявлених завдань є досить проблематичною. Значна кількість аграріїв вважає більш доцільним самостійно вирішувати власні проблеми соціально-економічного розвитку, що, в свою чергу, негативно відбивається на рівні представництва їх інтересів в системі державних інститутів.

3. Специфічна організаційно-правова диференціація вітчизняної системи аграрного виробництва, невизначений статус особистих селянських господарств. Національна структура виробників сільськогосподарської продукції значною мірою сформувалася в результаті ліквідації колгоспно-радгоспної системи та домінування ліберальної економічної парадигми в сфері аграрної політики. Сподівання, що селяни самостійно сформуєть організаційно-економічні механізми, аналогічні тим, що існують в розвинених країнах світу, не виправдалися. Більше того, дотепер виробництво сільськогосподарської сировини в цілій низці галузевих напрямків (плодоовочівництво, картоплярство, молочарство, бджільництво тощо) значною мірою здійснюють господарства, які взагалі не мають юридичного статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Слід зазначити при цьому, що, незважаючи на постійний тиск з боку держави, дана група аграріїв не виявляє бажання до масової юридичної легалізації. З одного боку, це негативно відображається на загальному рівні розвитку відповідних галузевих напрямків, а з іншого застосовувати сучасні техніко-технологічні рішення селянам не дає брак фінансових ресурсів.

4. Неготовність переважної більшості аграріїв функціонувати відповідно до принципів моделі постіндустріальної інформаційної економіки. Модель економіки знань передбачає обов'язків характер активного застосування інформаційних ресурсів як запоруки успішної економічної діяльності. В даному випадку мова йде не тільки про факт постійного періодичного оновлення техніко-технологічного забезпечення виробничо-господарської діяльності. Нагальною потребою для представників сучасної підприємницької спільноти стає участь у діяльності регіональних науково-навчальних центрів. Більше того, оскільки останні зацікавлені у наявності відповідної плідної співпраці, то даний процес має великі перспективи для свого подальшого розвитку.

5. Відсутність чіткої та зрозумілої державної політики по відношенню до аграрного сектору економіки. Кризові явища, які мають соціально-економічну та політичну природу, призвели до того, що представники малого аграрного підприємництва у переважній більшості не бачать реального стратегічного курсу, яким, на думку вітчизняних можновладців, має рухатися аграрна галузь. Періодичні державні ініціативи в переважній більшості випадків не враховували інтересів селянства і приймалися з попереднього консультування.

Враховуючи зазначені обставини, нами пропонується до реалізації Концепція Програми інвестиційного забезпечення суб'єктів малого аграрного підприємництва України. Її метою є формування постійно діючої системи фінансово-кредитних закладів для цільового надання інвестиційних коштів суб'єктам аграрного підприємництва, переважно представникам малого та середнього бізнесу.

У відповідності до поставленої мети сформульовано наступні основні завдання:

- формування сприятливого інвестиційного середовища для забезпечення розвитку малого аграрного підприємництва на інноваційних засадах;

- створення системи інформаційного забезпечення для ефективної реалізації сучасних організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів в сфері малого аграрного бізнесу;

- стимулювання процесу створення фінансово-кредитних закладів для надання інвестиційних послуг селянським господарствам з подальшим набуття інституційного статусу;

- активізація співпраці суб'єктів малого аграрного бізнесу та регіональних науково-навчальних центрів з метою забезпечення кваліфікованого функціонування фінансово-кредитних центрів, створених на базі селянських господарств для надання ним інвестиційних послуг.

Реалізація визначених завдань передбачається в межах трьох магістральних напрямків: нормативно-правовому, організаційно-інституційному та інформаційно-консультаційному (таблиця 3.1.1). Кожен з них включає в себе не тільки сформульовану мету, завдання, а також конкретні шляхи щодо їхнього досягнення.

Таблиця 3.1.1

Напрями реалізації концепції програми інвестиційного забезпечення суб'єктів малого аграрного підприємництва України

Напрямок	Мета, завдання	Шляхи досягнення
Нормативно-правовий	Правове регулювання фінансово-кредитних та інвестиційних відносин в системі аграрного підприємництва, зокрема в сфері малого аграрного бізнесу	Розробка нормативно-правового забезпечення, спрямованого на стимулювання залучення фінансових коштів для подальшого інвестування економічної діяльності в аграрному секторі
Організаційно-інституційний	Забезпечення створення фінансових структур, метою яких є інвестування економічної діяльності сільгоспвиробників. Створення умов для набуття ними статусу соціально-економічних інститутів.	Налагодження співпраці в межах фінансових об'єднань, а також між ними та суб'єктами аграрного підприємництва, а також державними інститутами на регіональному рівні
Інформаційно-консультаційний	Забезпечення кваліфікованого управління фінансово-кредитними одиницями, створеними на базі суб'єктів малого аграрного підприємництва, успішна реалізація бізнес-проектів в сфері виробництва та збуту сільськогосподарської продукції за участю членів відповідних	Налагодження співпраці між представниками регіональних науково-навчальних центрів та суб'єктами аграрного підприємництва, створення механізмів періодичного підвищення рівня кваліфікації для працівників фінансово-кредитних закладів, адаптація навчально-методичних комплексів до відповідних вимог та стандартів

	організацій	
--	-------------	--

*Джерело: дослідження автора

Слід зазначити, що практична реалізація положень даної програми, з одного боку дає можливість досягти позитивних соціально-економічних результатів, що дозволяє сподіватися на підтримку з боку представників місцевих громад та підприємницької спільноти. Разом із цим мають місце і проблемні аспекти, природа яких обумовлена самою специфікою створення кредитних спілок, а також складнощами, пов'язаними із недостатнім рівнем готовності вітчизняного селянства до сприйняття даної форми надання інвестиційних коштів (табл.3.2.1).

Таблиця 3.2.1

SWOT – аналіз перспектив реалізації концепції програми інвестиційного забезпечення суб'єктів малого аграрного підприємництва України*

<p>Внутрішні сильні сторони Програми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Програма розробляється в рамках тематики досліджень, які здійснюються співробітниками регіональних науково-навчальних центрів, що передбачає наявність відповідного професійного рівня. 2. Програма передбачає застосування в якості об'єктів наукових досліджень конкретні господарства регіону. 3. Реалізація Програми дозволить підвищити рівень практичної цінності досліджень співробітників та привабливості вишів. 4. Завдання, заявлені в Програмі, входять до переліку пріоритетних заходів стимулювання малого та середнього бізнесу. 	<p>Внутрішні слабкі сторони Програми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обмеженість ресурсної бази для реалізації положень Програми. 2. Недостатній обсяг теоретико-методичного інструментарію та статичної інформації для дослідження особливостей формування фінансово-кредитних відносин на базі кредитних спілок. 3. Недостатній рівень належної кваліфікації серед представників аграрного підприємництва. 4. Відсутність системних досліджень про стан та перспективи розвитку кредитних спілок на Україні.
<p>Зовнішні можливості Програми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Активізація співпраці владних інститутів, наукової та бізнесової спільноти, місцевих громад в напрямку розвитку інвестиційного забезпечення аграрного підприємництва. 2. Можливість обміну досвідом на міжрегіональному рівні, а також інформування щодо реалізації закордонних аналогів. 3. Можливість здобуття інформаційно-технічної допомоги на регіональному та загальнонаціональному рівнях. 4. Підтримка реалізації Програми через мережу регіональних ЗМІ 	<p>Зовнішні загрози Програми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Економічна нестабільність в загальнодержавному та регіональному рівнях. 2. Недостатній рівень активності серед представників середнього та малого аграрного бізнесу, а також і представників місцевої влади. 3. Низький рівень інституціоналізації малих форм аграрного підприємництва. 4. Недосконале нормативне забезпечення розвитку інвестиційної діяльності на базі кредитних спілок.

*Джерело: дослідження автора

Результати SWOT – аналізу переконливо доводять справедливості наступних висновків. По-перше, створення мережі кредитних спілок на базі малих форм аграрного підприємництва є об'єктивно необхідним для забезпечення конкурентоспроможного функціонування селянських господарств, враховуючи можливі наслідки лібералізації земельних відносин та нової експансії банківського капіталу в сільську місцевість. По-друге, за сучасних умов суб'єкти малого аграрного бізнесу не мають змоги самотійно створити ефективно діючі кредитні

спілки навіть з урахуванням того, що існуюча нормативно-правова база дозволяє це зробити. Зазначені обставини обумовлюють необхідність здійснення відповідних заходів з метою нормалізації інвестиційних відносин для представників малих форм аграрного бізнесу як однією із складових процесу гармонізації економічних відносин між державою та сільськогосподарськими підприємствами.

3.2 Теоретико-методичні основи розвитку ринку туристичних послуг та його інфраструктури.

Положеннями загальнонаціональної Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року зокрема передбачається формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі. Враховуючи дані обставини, в межах згаданої вище Стратегії пропонуються заходи щодо суттєвої лібералізації здійснення рекреаційної діяльності. Зокрема пропонується скасування ліцензування туроператорської діяльності і впровадження альтернативного механізму ефективного регулювання діяльності туроператорів та інших суб'єктів туристичного ринку, скасування обов'язкової та заохочення добровільної категоризації готелів та аналогічних засобів розміщення.

Даний факт лише підтверджує висновок щодо об'єктивності тенденцій інституціоналізації представників туристичної галузі як невід'ємного елементу адаптації національної економічної моделі до стандартів постіндустріального суспільства. Слід зазначити, що в даних умовах базовим фактором, який визначає рівень ефективності функціонування галузей та видів діяльності з продукцією з високою доданою вартістю, є ефективне використання інформаційних ресурсів. В процесі вирішення нагальних організаційно-технологічних проблем формально-бюрократична складова мінімізується за рахунок створення міжінституційних об'єднань. На даний час існують певні неузгодженості щодо трактування дефініцій «інститут» та «інституція», викликані не тільки різними науковими поглядами представників наукової спільноти, а й взагалі думкою щодо доцільності використання двох термінів і можливості застосування лише одного поняття. На нашу думку, логічною є послідовність «інституція» - «інститут», коли традиції та звичаї людського суспільства з часом знаходять свою функціональну реалізацію у вигляді відповідного соціально-економічного утворення (родина, релігійна організація, бізнес-структура, злочинне угруповування тощо).

Сучасний характер розвитку рекреаційної галузі як складової національної економіки значною мірою обумовлюється не тільки специфікою самого способу надання послуг, а й впливом комплексу зовнішніх факторів. Аналізуючи інституційну природу рекреації, нами приймалися до уваги наступні аспекти.

1. Об'єктивний характер необхідності відновлення затраченої енергії як обов'язкова умова забезпечення функціонування людини в біологічному, соціальному та економічному аспектах.

2. Поєднання зростання доходів більшості населення із домінуванням стандартів «суспільства загального добробуту».

3. Практична реалізація моделі «соціальної держави» в розвинених країнах світу, формування відносин соціального партнерства між урядовими інститутами, підприємницькою спільнотою та населенням (громади, суспільні організації тощо).

4. Зростання активності малих форм господарювання як засобу само зайнятості населення (особливо в сільській місцевості).

Слід зазначити, що важливість зеленого туризму як фактору сприяння соціально-економічного розвитку України підкреслюється наявністю даної складової у відповідних державних проектах на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Разом із цим треба відмітити, що ступінь реального втілення декларованих прожектів дотепер залишається низьким. За даними національного громадського об'єднання «Спілка зелених садиб України», близько 75% усіх господарств, які надають відповідні послуги, знаходяться у причорноморській зоні, а також у карпатському регіоні. В цілому має місце експлуатація існуючих природно-кліматичних умов, а створення нових туристичних об'єктів відбувається досить повільно.

Дана проблема, на нашу думку, обумовлюється недостатнім рівнем інституціоналізації зеленого туризму в системі економічних відносин України. Забезпечення ефективного функціонування даної галузі являє собою тривалий поетапний процес, в основі якого знаходяться трансформації міжінституційних відносин (рис.3.2.1).

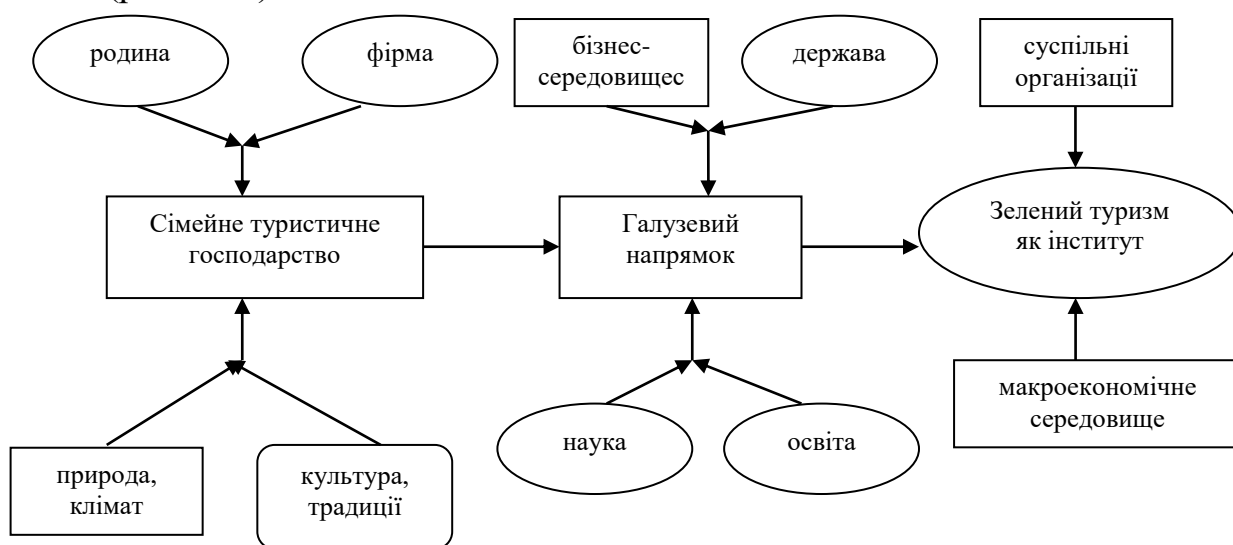

Рис. 3.2.1 – Інституційна еволюція сільського зеленого туризму*

*Джерело: Авторська розробка

Запорукою успішної діяльності сімейного господарства в сфері зеленого туризму на початковій стадії функціонування є успішне поєднання складових двох базових інститутів: родина та фірма. Кожен з них відповідним чином визначає принципи діяльності даної господарської одиниці. З одного боку, кінцевим результатом її діяльності має бути максимальне задоволення потреб родини як соціальної одиниці (а не максимізація прибутку). Разом із цим в процесі функціонування повинен зберігатися принцип відшкодування затрат ресурсів,

земельних, матеріальних і трудових. Важливу роль у визначенні безпосередньо форми на виду надання туристичних послуг відіграє існуюче культурне інституційне середовище (діючі традиції, місцеві звичаї тощо), а також характер природного оточення (клімат, рельєф, специфіка місцевості).

Однак на даному етапі функціонування мова йде лише при самовиживанні конкретної господарської одиниці. Для її економічної діяльності характерна певна хаотичність, низький ступінь прогнозованості, що є неприпустимим для розглядання розвитку зеленого туризму з позицій національної економіки. Саме тому другим етапом еволюційного становлення, на нашу думку, має бути перетворення окремих регіональних туристичних об'єднань та одноосібних господарств в єдину систему надання специфічних рекреаційних послуг.

Даний галузевий напрямок, по-перше, повинен зайняти власне місце в національній системі суспільного поділу праці. По-друге, у відповідності до вимог постіндустріальної інформаційної економіки має бути не тільки науково обґрунтоване моделювання різних господарських ситуацій, а й вирішення кадрового питання. В цьому аспекті слід зазначити, що одним з наслідків реформи вищої школи в Україні стала фактична ліквідація єдиних зрозумілих освітніх стандартів. Введення абстрактної дефініції «компетенція» із мінімальною прив'язкою до конкретних навчальних дисциплін створило проблеми як для навчальних закладів, так і для осіб, що мали намір скористатися освітніми послугами. Певною мірою знижує напругу по даному питанню створення регіональних кластерних утворень за участю науково-навчальних центрів та представників бізнес-середовища. Таким чином, саме співпраця наукових та бізнесових кіл дозволяє сформулювати зелений туризм як самостійний галузевий напрямок. При цьому слід зазначити, що і підприємницькі об'єднання, і представники вищої школи мають набувати форм суспільних інститутів, визначаючи власні цілі в соціально-економічному середовищі, формуючи певну індивідуальну систему ціннісних орієнтирів.

Остаточне набуття інституційного статусу для сфери зеленого туризму, на нашу думку, є можливим в процесі інтеграції її представників в систему регіональних та загальнонаціональних соціально-економічних відносин, але не як підприємців-одноосібників, а й елементів єдиного рекреаційного конгломерату. В даному випадку мова не йде про наявність монопольного зговору. Мається на увазі формування аналогічних поглядів на принципи надання послуг в сфері зеленого туризму. Сюди слід відносити не тільки правила співпраці із клієнтами, а й особливості застосування культурної спадщини, етичність використання тих чи інших історичних пам'яток в підприємницькій діяльності тощо.

Останній факт обумовлює обов'язковий характер співпраці суб'єктів зеленого туризму із суспільними організаціями соціального, культурного та економічного спрямування. Важливою складовою соціально-економічного інституту є відповідність загальносвітовим стандартам ведення бізнесу у відповідній сфері. Це, в свою чергу, передбачає адаптацію власних правил надання послуг до існуючих норм. Слід відмітити, що в сфері українського зеленого туризму вже створено публічну систему класифікації зелених садиб, причому перелік надання рекреаційних послуг щодо конкретного господарства є доступним для потенційного клієнта. Таким чином процес, інститутціоналізації сфери сільського зеленого

туризму має об'єктивний характер і відповідає тенденціям та трендам, які притаманні економікам більшості розвинених країн світу та передбачають принципові зміни у характері взаємовідносин між представниками бізнесового середовища, місцевих громад та органів державної влади на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Зокрема підприємницькі структури за сучасних умов мають не лише сплачувати податки та дотримуватися умов чинного законодавства щодо належного використання наявного ресурсного потенціалу (робоча сила, навколишнє середовище тощо). Мова йде про добровільне прийняття на себе соціальних функцій щодо участі у місцевих соціальних проектах, трансформації принципів здійснення кадрової політики та ін. Реалізація концепції сталого розвитку має всеохоплюючий характер, а тому дотримання її принципів є зобов'язанням усіх учасників соціально-економічних відносин.

Згідно світового рейтингу якості життя, в якому були наведені дані за 2019 рік, Україна має значні позитивні можливості в якості країни, яка здатна приймати іноземних туристів. Так зокрема за значенням індексу вартості життя нижчі показники демонструють лише Косово та Північна Македонія. По цілій низці інших показників (продовольчий індекс, індекс купівельної спроможності, а також оренди житла) значення, що характеризують відповідні аспекти розвитку національної економіки, знаходяться на 4 місці. Таким чином, регіони України мають значний потенціал як об'єкти різних форми туристичної діяльності, зокрема тих, що передбачають застосування природних та культурних ресурсів сільських територій (екологічний туризму, етнічний туризм, гастрономічний туризм тощо). Існуюча практика отримання рекреаційних послуг виключно в курортній зоні протягом пляжного сезону поступово втрачає свої домінуючі позиції. Зростає попит на відпочинок «вихідного дня» садибного типу. В цьому аспекті особливе значення набуває питання використання земельних ресурсів в системі селянських господарств як базового фактору здійснення економічної діяльності.

Аналізуючи динаміку землекористування в системі селянських господарств України, слід відзначити наступні обставини. Характерним є стабільність середніх розмірів площ сільськогосподарських угідь та чітка диференціація між малими та крупними селянськими господарствами, які використовують залучені земельні ресурси. Так, зокрема, середній розмір орендованої землі для крупних господарств (3,1 га) становить близько 80% від загальних обсягів сільськогосподарських угідь, які використовуються ними в процесі економічної діяльності (4,1 га). При цьому коливання зміни земельних площ по усіх категоріях господарств протягом аналізованого терміну по відношенню до середнього значення становить від 3 до 5%. Це дає підстави стверджувати про сталий характер функціонування селянських господарств України.

Разом із цим слід зазначити, що питома вага крупних селянських господарств становить лише близько 15% від загальної кількості членів даної складової аграрного виробництва. Для малоземельних аграріїв за сучасних умов досить гостро стоїть проблема дотримання власного добробуту на прийнятному рівні. Дана ситуація обумовлює необхідність пошуку більш ефективних форм використання наявних трудових та земельних ресурсів, одним з яких є самореалізація в сфері сільського туризму. Відносно незначний обсяг необхідних земельних ресурсів,

мінімум матеріально-технічних засобів, можливість застосування наявних житлових та господарських споруд є сприятливими факторами для розвитку зеленого туризму в системі селянських господарств. Це є особливо важливим для представників вітчизняного фермерства, оскільки вони у переважній більшості використовують сільськогосподарські угіддя для вирощування зернових та технічних культур, демонструючи незначну підприємницьку активність в галузях тваринництва.

Аналізуючи рівень диверсифікації та загальний рівень ефективності господарської діяльності в різних формах аграрного виробництва України, слід відмітити наявність чіткої взаємозалежності (табл.3.2.2). Так, зокрема найбільш високі показники спостерігаються в господарствах сімейно-трудоного типу. Для них характерним є як використання власних матеріальних і трудових ресурсів в економічній діяльності, так і широкий спектр галузевого спрямування (рослинництво, тваринництво, переробка, сфера послуг тощо).

Таблиця 3.2.2

Динаміка показників диверсифікації та економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в господарствах України

Показники	Рік					2018 рік до 2014 року, +/-
	2014	2015	2016	2017	2018	
Сільськогосподарські підприємства*						
Коефіцієнт диверсифікації	0,65	0,65	0,67	0,65	0,66	0,01
Прибуток на 1 люд.-год., євро	1,4	1,4	1,7	1,6	1,5	0,1
Фермерські господарства*						
Коефіцієнт диверсифікації	0,52	0,53	0,52	0,51	0,51	-0,01
Прибуток на 1 люд.-год., євро	0,64	0,66	0,64	0,51	0,45	-0,19
Селянські господарства						
Коефіцієнт диверсифікації	0,78	0,78	0,75	0,78	0,76	-0,02
Умовний прибуток на 1 люд.-год., євро**	2,9	2,8	2,5	2,9	2,6	-0,3

*Джерело: Дані Державної служби статистики України

**Джерело: результати анонімного анкетування

В свою чергу, фермерські господарства України, у переважній більшості, є моноспеціалізованими та концентрують своє підприємницьку активність в декількох галузях рослинництва (вирощування зернових та технічних культур). Це призводить до більшого сезонного навантаження, ніж в інших суб'єктах аграрного виробництва, а також менш ефективного використання наявних трудових ресурсів. Ще однією особливістю функціонування сфери аграрного виробництва України є поступове скорочення рівня доходів малих форм господарювання. Вони не витримують конкурентного суперництва із представниками крупного аграрного бізнесу, яке останнім часом лише загострилося. Також слід враховувати той факт, що в результаті лібералізації земельних відносин в Україні, малі аграрні формування у більшості випадків можуть втратити спроможність застосовувати залучені сільськогосподарські угіддя в своїй економічній діяльності. Зазначені обставини обумовили необхідність розробки альтернативних форм самореалізації для представників сільської підприємницької спільноти. За результатами дослідження запропоновано модель організації зеленого туризму на базі конкретного селянського

господарства. Загальний розмір земельної площі становить 0,4 га, з яких 0,35 припадає на сільськогосподарські угіддя. Основними видами діяльності господарства є городництво та садівництво. До недоліків існуючої моделі економічної діяльності слід віднести, зокрема, сезонний характер отримання доходів, що підвищує рівень ризикованості.

Пропонується диверсифікувати підприємницьку активність в наступних напрямках: агротуризм, екотуризм, етнотуризм, гастрономічний туризм. Це дозволить збільшити кількість клієнтів, а також знизить рівень сезонності. В результаті економічну діяльність можливо буде здійснювати протягом 10 місяців щороку. Загальна сума додаткових інвестиційних затрат, пов'язаних із необхідністю переобладнання наявних будівель та споруд, становить 1550 євро. З метою забезпечення організації та проведення анімаційних заходів в межах господарства передбачається скорочення площі сільськогосподарських угідь на 0,05 га. Результати розрахунків свідчать про те, що навіть за умов песимістичного сценарію суттєво підвищується рівень ефективності використання трудових ресурсів, а також зростають показники результативності економічної діяльності. Зокрема умовний прибуток збільшується понад як в 3 рази, умовна рентабельність – на 85 пунктів, а умовна трудомісткість зменшується вдвічі (Таблиця 3.2.3).

Розглядаючи сценарії розвитку даної моделі господарювання, приймалися до уваги наступні обставини. По-перше, зростання попиту серед осіб середнього достатку та заможних громадян на якісні рекреаційні послуги всередині країни. По-друге, низький рівень заповнення даного сегменту сфери туристичних послуг в масштабі регіону. Таким чином прогнозується, що у випадку максимально сприятливих бізнесових умов господарство може додатково отримати 1250 євро умовного прибутку. Це втричі перевищує існуючий показник, оскільки аграрне виробництво, на відміну від туристичного бізнесу, характеризується більшою сезонністю. Треба зазначити, що дане господарство є типовим для більшості регіонів України, де понад 75% селян мають у своєму розпорядженні земельні площі до 0,5га. Як бачимо, практичне запровадження запропонованої економічної моделі дозволяє суттєво підвищити рівень доходів сільського населення, що, в свою чергу, позитивно впливатиме на загальний соціально-економічний клімат в системі сільських територій.

Таблиця 3.2.3

Модель організації зеленого туризму на базі селянського господарства*

Показник	Фактичні дані	Дані сценаріїв		
		Песимістичний	Реалістичний	Оптимістичний
Загальна площа, га	0,4	0,4	0,4	0,4
В т.ч. с.г.угідь, га	0,35	0,3	0,3	0,3
Виручка, євро/місяць	762,67	1701,62	1821,62	1981,62
Затрати на виробництво, євро/місяць	69,05	393,05	393,05	393,05
Інвестиції, євро		1550,0	1550,0	1550,0
Умовна заробітна плата, євро/місяць	307,2	337,92	344,06	347,14
Коефіцієнт диверсифікації	0,68	0,74	0,78	0,84
Валовий дохід, євро/місяць	693,62	1308,57	1428,57	1588,57
Умовний прибуток, євро/місяць	386,42	1363,7	1477,56	1634,48
T_y	0,44	0,20	0,19	0,18

Д _у	1,26	4,04	4,29	4,71
П _{Д_у}	10,73	37,88	41,04	45,40
Термін окупності інвестиційних затрат, років		1,65	1,46	1,27
Умовна рентабельність, %	102,7	186,56	200,45	220,82

*Джерело: авторська розробка

Оцінюючи перспективи масового розвитку напрямків зеленого туризму в регіонах України, слід відмітити наступне. Відносно незначні початкові затрати у поєднанні із стабільним доходом практично протягом року роблять зазначений вид діяльності привабливим для підприємницько активної частки сільського населення. Більше того, необхідність наявності натуральної сільськогосподарської сировини для надання відповідних послуг створює передумови для розвитку відповідного інфраструктурного забезпечення на базі єдиного населеного пункту. Водночас треба зазначити, що запорукою успішної реалізації даного проекту є наявність належного інформаційно-кваліфікаційного забезпечення осіб, які виявили готовність для даної форми самореалізації. Також слід вказати на важливість дотримання системного характеру розвитку туристичної сфери, налагодження взаємодії між усіма складовими цього різновиду рекреаційного бізнесу. Дані обставини обумовлюють необхідність створення державної політики управління розвитком туристичної галузі, що має включати в себе стимулювання як готельно-ресторанної сфери, так і мережі зелених садиб в регіонах України.

Висновки

1. Досліджено теоретичні та практичні аспекти проблематики інвестиційного забезпечення малих форм аграрного підприємництва як одного з аспектів гармонізації економічних інтересів держави та сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано важливість забезпечення розвитку кредитних спілок як засобу консолідації фінансових коштів селянських господарств з метою їх подальшого самоінвестування.

2. Доведено роль належного інформаційного забезпечення як невід'ємної складової ефективного функціонування інвестиційних відносин за сучасних умов. Сформульовано стратегічні засади розвитку системи інвестиційного забезпечення сфери малого аграрного підприємництва. Визначено мету, завдання та основні заходи щодо практичної реалізації даної програми. Обґрунтована необхідність налагодження співпраці між бізнес-середовищем та науково-навчальними центрами як напрямку забезпечення гармонійної співпраці держави та сільськогосподарських підприємств.

3. За результатами дослідження обґрунтовано важливість розвитку зеленого туризму на базі селянських господарств як напрямку поліпшення соціально-економічного клімату в системі сільських територій та підвищення рівня підприємницької активності на селі. Доведена важливість удосконалення методичного інструментарію щодо аналізу результативності діяльності господарств сімейного типу.

4. Обґрунтовано необхідність розробки практичних заходів щодо управління розвитком туристичної галузі в системі сільських територій. Запропоновано модель зеленої садиби як форми надання туристичних послуг на базі селянського господарства. Вона передбачає розширення спектру підприємницької активності, підвищення рівня використання наявних трудових ресурсів. Доведено, що за результатами практичної реалізації запропонованих заходів досягається суттєве зростання показників економічної ефективності діяльності господарства.

5. Встановлено, що запорукою успішної реалізації проекту розвитку мережі садибного туризму є наявність системи управління з боку державних інституцій. Заходи сприяння ефективного функціонування туристичного бізнесу на базі селянських господарств мають включати створення системи організаційного та інформаційного забезпечення.

6. За результатами дослідження запропоновано модель організації зеленого туризму на базі селянського господарства. Пропонується диверсифікувати підприємницьку активність в наступних напрямках: агротуризм, екотуризм, етнотуризм, гастрономічний туризм. Результати розрахунків свідчать про те, що навіть за умов песимістичного сценарію суттєво підвищується рівень ефективності використання трудових ресурсів, а також зростають показники результативності економічної діяльності. Зокрема умовний прибуток збільшується понад як в 3 рази, умовна рентабельність – на 85 пунктів, а умовна трудомісткість зменшується вдвічі

Додаток А

Перелік наукових робіт, які опубліковані за результатами науково-дослідної роботи

№ п/п	Назва	Характер роботи	Вихідні дані	Кількість друкованих сторінок	Прізвища авторів
1	2	3	4	5	6
Фахові публікації (наукометрична база Scopus Wos)					
1	Ensuring protection of the competitiveness of farms in the modified macro and micro environment of the multi-factor risk	друкована	Estudios de Economía Aplicada, 2021, 39(6), 1-18	1,13 у.д.а.	Vinichenko I.I., Trusova N.V., Kalchenko S.V., Pavlenko O.S., Vasilev S.V., Vasilev S.V., Holovko R.A.
2	The Optimal Parameters of Agricultural Insurance of the Products in the Ukraine	друкована	Estudios de Economía Aplicada, 2021, 39(6), 1-19	1,19 у.д.а.	Trusova N.V., Rubtsova N.N., Rubtsov M.A., Chkan I.A., Radchenko N.G., Osypenko S.A.
3	The risks of payment systems of banking institutions of Ukraine	друкована	Universal Journal of Accounting and Finance, 2021, 9(4), pp. 637-652	0,94 у.д.а.	Trusova N.V., Hryvkiivska O.V., Melnyk L.V., Gerasymova O.V., Tereshchenko M.A.
4	Determinants of the innovative and investment development of agriculture	друкована	International Journal of Agricultural Extension, 2021, 8, 81-100	1,19 у.д.а.	Trusova N.V., Hryvkiivska O.V., Kotvytska N.M., Nesterenko S.A., Yavorska T.I., Kotyk O.V.

5	Financial support of passenger transportation in the regional road transport system of Ukraine	друкова не	Universal Journal of Accounting and Finance, 2021, 9(4), 852-868.	1,0 у.д.а.	Trusova N.V., Petruk O.M., Polchanov A.Yu., Tsaruk I.M., Biliak T.O.
6	Ensuring security the movement of foreign direct investment: Ukraine and the EU economic relations	друкова не	Periodicals of Engineering and Natural Sciences, 2021, 9(3), P. 901-920	1,19 у.д.а.	Trusova N.V., Cherniavska T.A., Kyrylov Yu.Ye., Hranovska V.H., Skrypnyk S.V., Borovik L.V.
7	De-shadowization of tax gaps in the system-compositional models of state fiscal policy	друкова не	Public Policy and Administration. 2021. 20(3). PP. 443-453	0,63 у.д.а.	Trusova N.V., Hryvkiivska O.V., Polishchuk N.V., Skrypnyk S.V., Lobacheva I.F., Kudyрко O.M.
8	Marketing of development banking innovations in the financial market of Ukraine	друкова не	Estudios de Economía Aplicada. 2021. 39(9). PP. 1-21	1,25 у.д.а.	Trusova N.V., Chkan I.A., Radchenko N.G., Yakusheva I.Y., Rubtsova N.N.
9	Credit-Investment Activity of Banks of the Ukraine: Financial Globalization, Risks, Stabilization	друкова не	Universal Journal of Accounting and Finance, 2021, 9(3), 450-468	1,13 у.д.а.	Trusova N.V., Melnyk L.V., Shilo Z.S., Prystemskyi O.S.
10	Territorial distribution of land resource potential of agricultural use in world countries	друкова не	Regional Science Inquiry. 2021. (13) 2. PP. 257-276	1,19 у.д.а.	Trusova N.V., Kalchenko S.V., Pochernina N.V., Kravets O.V., Hurbyk

					Yu.Yu.
11	Organic production is a decisive factor in preserving the natural wealth and fertility of soils, a source of food security.	друкова не	2021. Amazonia Investiga. 10. №39. p. 169-177	1,0/0,25	I. Kolokolchikova, R. Oleksenko, N. Rybalchenko, L. Yefimenko, G. Ortina
12	Economic security of agricultural enterprises in the trajectory of resource flow	друкова не	Estudios de Economía Aplicada this link is disabled, 2021, 39(6) Іспанія http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5237	1,0/0,25	Hlib O. Obydenko, Viacheslav A. Kredisov, Sergey V. Kalchenko, Vladimir A. Petrenko, Nataliya O. Bocharova
13	Managing the socio-economic development of small forms of green tourism	друкова не	Bulletin of the Transilvania University of Brasov, Series II: Forestry, Wood Industry, Agricultural Food Engineering. Угорщина 2021, 14-63(1), стр. 141–152	1,0/0,5	Kalchenko S.V., Hutov A.O., Besuhla L.S., Popova T.V., Dorokhov O.V.,
14	Посилення малого бізнесу і динаміка частки витрат на оплату праці у доданій вартості за видами економічної діяльності в економіці України	друкова не	Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2021 5(40), 556–568. Україна	1,0/0,25	Верховод І., Грибова Д., Черненко К., Хіценко Л., Біляєв С., Бунчук, О
15	Imperatives of efficient use of land and resource potential of the agricultural enterprises of Ukraine	друкова не	Scientific Horizons, 24(4), 72-89	1,1 /0,25	Vinichenko, I., Tkachenko, S., Sereda, O., Prus, Yu., & Pochernina, N.
Фахові публікації (наукометрична база Index Copernicus)					
16	Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування	друкова не	Бізне-інформ, 2021, 1, С. 257-263	0,38 у.д.а.	Трусова Н.В., І.О. Чкан І.О.

17	Безпечний рівень інвестиційної привабливості економіки країн світу	друкова не	Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2021. №2(44). С.117-123	0,38 у.д.а.	Трусова Н.В., Терещенко М.А.
18	Управління ризиками страхових компаній	друкова не	Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2021. №2(44). С.120-129	0,56 у.д.а.	Демченко І.В., Трусова Н.В.
19	Податки в системі мобілізації публічних доходів	друкова не	Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2021. №2(44). С.130-143	0,81 у.д.а.	Трусова Н.В., Радченко Н.Г., Піхняк Т.А.
20	Робота інструментів грошово-кредитної політики центрального банку в умовах глобальної невизначеності	друкова не	Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2021. №2(44). С.144-155	0,69 у.д.а.	Трусова Н.В., Чкан І.О., Гривківська С.М.
21	Стратегічне управління та формування позитивного іміджу суб'єктів господарювання	друкова не	Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 56. С. 67–70	1,1	Колокольчикова І.В.
22	Інституційна природа корупційних відносин	друкова не	Геополітика України: історія і сучасність. 2021. Вип. 1 (26). С.18-28	1,1	Кальченко С.В.
23	Інституційна природа соціально-економічних аспектів функціонування сільського зеленого туризму	друкова не	Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки) 2021. № 1(43) С. 140-146	0,4	Кальченко С. В., Попова Т. В.
24	Організаційно-економічні засади гармонізації економічних інтересів держави та фермерських господарств в інвестиційній сфері	друкова не	“Агросвіт” 2021 № 3 С. 9 - 15	0,4	Кальченко С. В., Попова Т. В., Свиноус І.В.
25	Особливості мотивації створення екскурсійного	друкова не	Збірник наукових праць Таврійського державного	0,4	Демко В.С.

	продукту в сфері екологічного туризму.		агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки) / 2021. - № 1(43). С. 121-127		
26	Methodology for forming and implementing a tour and determining its economic efficiency	друкова не	Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку» / Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. – Випуск 55, 2021. - 207с.	0,5	Krasnoded Tetiana, Bakina Tetiana, Zakharchenko Olena.
27	Reproduction of human capital in tourist enterprises	друкова не	Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» / Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. – Випуск 65, 2021. - 122с. (С.47-51)	0,5	Bakina Tetiana, Krasnoded Tetiana, Zakharchenko Olena
28	Прогноз розвитку внутрішнього ринку туристичних послуг України	друкова не	Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2021. № 1(43).	0,73	Захарченко О.Г., Бакіна Т.В., Почерніна Н.В.
29	Domestic tourism market: analysis and forecast	друкова не	Електронне науково-практичне фахове видання «Інфраструктура ринку». – 2021. - Випуск 55 –с.43-50	0,5	Zakharchenko O. Bakina T.
30	Створення туристичного продукту та інноваційні види туризму	друкова не	Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 43. 2021. С.33 – 38.	0,5	Грибова Д.В.
31	Оцінка виявлених порівняльних переваг експорту туристичних послуг України до ЄС	друкова не	Причорноморські економічні студії. 2021. Випуск 62. – С. 26-31 DOI: https://doi.org/10.32843/bses.62-4	0,6 у.д.а.	Почерніна Н.В.

32	Конкурентні переваги країн ЄС в контексті політики сприяння туризму в Україні	друкова не	Інтелект XXI. 2021. №1. – С. 15-19. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-1.3	0,5 у.д.а.	Почерніна Н.В.
33	Політика макрорівня та міжнародної співпраці у фокусі компетентностей економіста	друкова не	Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць / Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. – Мелітополь: ТДАТУ, 2021. – Вип. 24. – 524 с. – С. 319-324	0,4 у.д.а	Н.В. Почерніна
34	Тінізація товарного ринку: інституційні виклики для політики макро- та метарівня	друкова не	Інфраструктура ринку. 2021. Випуск 58. С. 14-19 DOI: https://doi.org/10.32843/infrastructure58-3	0,6 у.д.а	Кальченко С.В., Почерніна Н.В.
35	Просторові інституційні пастки зовнішньої торгівлі України послугами у сфері подорожей	друкова не	Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2021. №2 (44).	0,45 у.д.а.	Почерніна Н.В.
Тези конференцій					
36	Диверсифікація сільських територій з обмеженим просторовим розміщенням об'єктів зеленого туризму	друкова не	І міжнар. наук.-практ конф. «Проблеми та перспективи впровадження європейського досвіду диверсифікації сільського туризму в Україні на засадах креативності та збалансованості». Запоріжжя, ЗНУ, 15-16 вересня 2021. С. 179-181	0,1 у.д.а.	Трусова Н.В., Трусова А.О.
37	Цифровізація територіально-економічних систем	друкова не	Міжнар. наук.-практ конф. «Цифрова трансформація бізнесу: виклики і можливості для партнерства», Мелітополь, ТДАТУ, тополь. 9-10 вересня 2021 р. С.114-117	0,1 у.д.а.	Трусова Н.В.
38	Особливості	друкова	“The world of	0,1	Збарський В.

	розвитку сільського зеленого туризму в Україні	не	science and innovation” (May 5-7, 2021) Cognum Publishing House, London, United Kingdom 2021. p.835 – 838 с.		К., Грибова Д. В., Збарська А. В.
39	Роль громадських організацій в розвитку зеленого туризму	друкова не	I Міжнар. наук.-практ конф «Туристичний та готельно – ресторанний бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи» Луганський національний університет імені Тараса Шевченка		Колокольчикова І.В., Овесков О.В.
40	Маркетингова оцінка надання послуг в індустрії туризму	друкова не	I Міжнар. наук.-практ конф «Туристичний та готельно – ресторанний бізнес: сучасний стан, проблеми та перспективи» Луганський національний університет імені Тараса Шевченка	0,1	Колокольчикова І.В., Перевай К.В.
41	Сільський зелений туризм як об’єкт екологічного маркетингу	друкова не	Маркетинг та логістика в агробізнесі: збірник тез II Міжнар. наук.-практ конф К.: НУБіП України, 2021. С.70-71	0,1	Кальченко С.В.
42	Україна на світовому ринку туристичних послуг	друкова не	ГЕОПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ Випуск 1 (26) 2021 року. Тези доповіді: Ужгород С.117– 130.	0,1	Збарський В.К. Грибова Д.В. Збарська А.В.
43	Модель сталого туризму та можливість створення туристичного продукту на основі розвитку сільських територій	друкова не	International scientific and practical conference —Topical issues of modern science, society and education (October 3-5, 2021) тези доповіді: Kharkiv, Ukraine. 2021. p.919 – 924	0,1	Грибова Д.В. Овесков О.В.
44	Prospects of tourism business development in Ukraine	друкова не	Туризм в умовах невизначеності: від теорії до практики: Матеріали I міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, 12 травня 2021 р., м. Дніпро	0,1	Popova T., Krasnoded T.

			[Електронний ресурс] / Дніпро: НТУ «ДП», 2021. – 104 с. (с.75-78).		
45	Роль сфери послуг в зовнішній торгівлі України	друкова не	Теоретико-прикладні аспекти розвитку індустрії гостинності, туризму виробництва в умовах міжнародної економічної інтеграції Матеріали Міжнар. наук.-практ конф Дніпро, ДГУ 20 травня 2021 року. – Дніпро, 2021. – С. 9-12.	0,2 у.д.а.	Захарченко О.Г.
46	Цілі макроекономічної політики в контексті стратегії розвитку туризму в Україні	друкова не	Особливості та передумови соціально-економічного розвитку : матеріали міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 5 березня 2021 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 102 – 104.	0,1	Почерніна Н. В.
47	Туризм як фактор міжнародного співробітництва та сталого розвитку регіону.	друкова не	Теоретико-прикладні аспекти розвитку індустрії гостинності, туризму, виробництва в умовах міжнародної економічної інтеграції: матеріали міжнар.наук.-практ. конф., 20 травня 2021 р. Дніпро : ДГУ, 2021. - 197 с. - С. 49-52	0,14 у.д.а.	Почерніна Н.В.
48	Digitalization as a factor of transformation of employment policy in the sphere of services	друкова не	International scientific and methodological conference “Digital business transformations: challenges and opportunities for partnership, 9-10 вересня 2021 року, ТДАТУ, м. Мелітополь, С. 168-171	0,18 у.д.а.	Pochernina Nataliia
49	Зайнятість в туризмі: досвід ЄС для політики розвитку сільських територій України	друкова не	I міжнар.наук.-практ. конф. «Проблеми та перспективи впровадження європейського досвіду диверсифікації сільського туризму в Україні на засадах	0,18 у.д.а.	Почерніна Н.В.

			креативності та збалансованості», 15-16 вересня 2021 року, м. Запоріжжя		
Монографії, підручники, навчальні посібники					
50	Економічний механізм розрахунку вартості та просування туру в контексті турсервісної діяльності підприємства	друкова не	Socio-economic and management concepts: collective monograph / Krupelnytska I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. 660 p. Available at : DOI-10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.IURL (С. 297-301)	30/0,3 у.д.а.	Краснодєд Т., Бакіна Т., Попова Т., Захарченко О.
51	International tourism in the sustainable development goals framework	друкова не	National Health as Determinant of Sustainable Development of Society. Editors: Nadiya Dubrovina & Stanislav Filip. Monograph. School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, 2021, pp. 788. P. 540 – 556. (Словаччина)	34 у.д.а/0,4	Nataliya Pochernina, Tetiana Popova, Olena Vasylchenko
52	Соціально-економічний розвиток туризму в Україні	друкова не	Socio-economic and management concepts: collective monograph / Krupelnytska I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. 660 p. С. 128-132	30 у.д.а /0,3	Краснодєд Т., Захарченко О., Попова Т., Почерніна Н.
53	Рекреалогія та рекреаційні комплекси світу	друкова не	Монографія – 2021. 264с.	12,5	С. В. Кальченко, Н.В.Трусова, В.С. Демко, Т.В. Попова, Г.Г Тараненко
54	Розвиток сфери туристичних послуг: Навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 242 «Туризм»	друкова не	Мелітополь: ВПЦ «Люкс», 2021. – 275 с.	10	Д. В. Грибова, О. Г. Захарченко, Т. В. Бакіна, Т. В. Попова, Т. Л. Краснодєд

Керівник наукової програми,
д.е.н., проф.

С.В. Кальченко

Підпис завіряю:
Начальник ВК
Таврійського державного
агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

А.В.Терещенко